

Phát triển nguồn nhân lực logistics trong các doanh nghiệp logistics tại tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu: Bối cảnh hiện nay và xu thế tương lai

Developing logistics human resources in logistics enterprises in Ba Ria - Vung Tau province: Current context and future trends

> **THS.NCS TRỊNH ĐÌNH CƯỜNG^{1,2*}, KS NGUYỄN THANH DANH³, PGS.TS HỒ THỊ THU HÒA³**

¹Trường Đại học Giao thông vận tải TP. HCM

²Trường Đại học Bà Rịa - Vũng Tàu

³Trường Đại học Quốc tế - Đại học Quốc gia TP. HCM

Email: *dinhcuongrv@gmail.com

TÓM TẮT

Bài báo đã phân tích thực trạng phát triển nguồn nhân lực logistics tại các doanh nghiệp ở tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu nhằm làm rõ những khó khăn và thách thức mà các doanh nghiệp logistics tại địa phương đang đối mặt. Đồng thời, dựa trên dữ liệu thứ cấp và kết quả khảo sát các doanh nghiệp cung cấp dịch vụ logistics trong khu vực, bài báo đánh giá chất lượng nguồn nhân lực hiện tại thông qua kỹ năng nghề nghiệp, dựa trên các tiêu chuẩn kỹ năng cần thiết cho lao động ngành Logistics. Cuối cùng, nhóm tác giả đã trích dẫn một số nội dung nổi bật từ báo cáo của Diễn đàn Kinh tế Thế giới 2023, nhằm hỗ trợ việc xây dựng chiến lược phát triển nhân lực logistics hiệu quả hơn cho các doanh nghiệp tại tỉnh.

Từ khóa: Doanh nghiệp cung cấp dịch vụ logistics (LSP), hệ thống logistics, nguồn nhân lực logistics, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu.

ABSTRACT

The paper analyzes the current development of logistics human resources in enterprises in Ba Ria - Vung Tau province, highlighting the challenges and difficulties faced by local logistics companies. Additionally, based on secondary data and survey results from logistics service providers in the area, the article evaluates the current quality of human resources through professional skills, referencing the essential skill standards required for workers in the logistics sector. Lastly, the authors cite key highlights from the 2023 World Economic Forum report to support the development of more effective human resource strategies for logistics enterprises in the province.

Keywords: Logistics Service Provider (LSP), logistics System, logistics Human Resources, Ba Ria - Vung Tau Province.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Bà Rịa - Vũng Tàu là một tỉnh ven biển với hệ thống cảng biển lớn nhất Việt Nam, đặc biệt là cụm cảng Cái Mép - Thị Vải, đóng vai trò quan trọng trong chuỗi cung ứng khu vực và toàn cầu. Với vị trí chiến lược tại Đông Nam Á, là cửa ngõ giao thương quốc tế, nhu cầu phát triển nguồn nhân lực logistics chất lượng cao tại địa phương trở nên cấp bách. Tuy nhiên, nguồn nhân lực hiện tại chưa đáp ứng được yêu cầu về số lượng và chất lượng, nhất là trong bối cảnh cách mạng công nghiệp 4.0 với các đòi hỏi mới về kỹ năng số, quản lý chuỗi cung ứng và ứng dụng công nghệ hiện đại. Ngoài ra, các chương trình đào tạo chuyên sâu trong lĩnh vực logistics tại

địa phương còn hạn chế, chưa đáp ứng đúng nhu cầu của doanh nghiệp. Trong xu thế toàn cầu hóa và tự do hóa thương mại, Việt Nam đã ký kết 17 Hiệp định Thương mại tự do (FTA), 2 FTA đang trong quá trình đàm phán và Hiệp định Đối tác Kinh tế toàn diện khu vực (RCEP), yêu cầu năng lực logistics hiện đại đạt chuẩn quốc tế (VCCI, tháng 10/2024). Đồng thời, xu hướng phát triển logistics xanh, ứng dụng công nghệ AI, IoT và Big data là yếu tố bắt buộc để doanh nghiệp tồn tại và cạnh tranh. Bối cảnh hậu Covid-19 cũng tạo ra những thay đổi lớn trong chuỗi cung ứng toàn cầu, đặt ra thách thức về hiệu quả logistics và cạnh tranh trực tiếp với các trung tâm lớn như Singapore và Thái Lan. Trong khi đó, logistics là ngành

kinh tế mũi nhọn, hỗ trợ tăng trưởng xuất nhập khẩu, phát triển công nghiệp và dịch vụ của tỉnh. Do đó, phát triển nguồn nhân lực logistics không chỉ đáp ứng nhu cầu doanh nghiệp mà còn thúc đẩy phát triển bền vững và nâng cao năng lực cạnh tranh của Bà Rịa - Vũng Tàu. Nghiên cứu “Phát triển nguồn nhân lực logistics trong các doanh nghiệp logistics tại tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu: Bối cảnh hiện nay và xu thế tương lai” là cần thiết nhằm giải quyết các vấn đề thực tiễn cấp bách, hướng đến mục tiêu phát triển ngành Logistics bền vững, đáp ứng yêu cầu hội nhập và nâng cao vị thế cạnh tranh của tỉnh trong bối cảnh hiện tại và tương lai.

2. THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN NGUỒN NHÂN LỰC LOGISTICS TẠI BÀ RIJA - VŨNG TÀU

Bà Rịa - Vũng Tàu là trung tâm logistics quan trọng của Việt Nam, với cụm cảng Cái Mép - Thị Vải giữ vai trò chiến lược trong chuỗi cung ứng toàn cầu. Hạ tầng logistics của tỉnh phát triển nhanh chóng, thu hút nhiều doanh nghiệp trong và ngoài nước đầu tư vào cảng biển, kho bãi và các dịch vụ liên quan. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế, việc phát triển nguồn nhân lực logistics tại địa phương trở thành yếu tố quyết định cho sự phát triển bền vững của ngành. Tuy nhiên, tình đối mặt với thách thức như thiếu hụt nhân sự có chuyên môn cao, khả năng thích ứng công nghệ mới và quản lý chuỗi cung ứng toàn cầu.

Các doanh nghiệp logistics tại tỉnh chủ yếu cung cấp ba dịch vụ chính: Kho bãi, vận tải và hải quan. Năm 2022, tỉnh có 22 dự án kho bãi (20 dự án hoạt động) và 152 doanh nghiệp cung ứng dịch vụ kho bãi (Sở GTVT tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu). Khoảng cách ngắn từ các khu công nghiệp đến cảng biển (2 - 5 km) giúp tiết kiệm thời gian và chi phí. Về vận tải, hoạt động chủ yếu qua đường bộ và container, trong khi đường thủy nội địa đảm nhận 23 - 32% hàng hóa thông quan. Dịch vụ hải quan tiên phong chuyển đổi số từ 2014, rút ngắn thời gian thông quan nhập khẩu xuống 32 giờ và xuất khẩu còn 6 giờ. Toàn tỉnh hiện có khoảng 1.000 doanh nghiệp logistics, với hơn 300 doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực vận tải và kho bãi (Bùi Thúy Vân và cộng sự, 2024 đã tổng hợp từ số liệu của Tổng cục Hải quan).

Theo số liệu điều tra doanh nghiệp gần đây nhất (31/12/2021) do Tổng cục Thống kê cung cấp, Việt Nam có 34.476 doanh nghiệp logistics, tập trung nhiều nhất tại Đồng Nam bộ (14.575 doanh nghiệp) và đồng bằng sông Hồng (11.720 doanh nghiệp). Trong đó có 140 doanh nghiệp nhà nước, 33.055 doanh nghiệp tư nhân và 793 doanh nghiệp FDI. Dịch vụ chủ yếu gồm vận tải đường bộ, đường thủy, kho bãi, giao nhận và bưu chính. Khoảng 3.000 doanh nghiệp vận tải và logistics chuyên nghiệp hỗ trợ xuất nhập khẩu và lưu thông hàng hóa. Tuy nhiên, phần lớn các doanh nghiệp logistics trong nước có quy mô nhỏ, thiếu vốn, nhân lực và kinh nghiệm quản lý quốc tế. Theo dự báo của Bộ Công thương, từ năm 2021 - 2030, nhu cầu nhân lực logistics tại Việt Nam sẽ đạt hơn 2 triệu lao động vào năm 2030, tập trung vào chuỗi cung ứng, vận tải, kho bãi và công nghệ tự động hóa. Tuy nhiên, nhân lực chuyên nghiệp chỉ đáp ứng khoảng 10% nhu cầu.

Đến tháng 7/2023, có 59 trường đại học tại Việt Nam tuyển sinh và đào tạo ngành hoặc chuyên ngành logistics, với tổng chỉ tiêu tuyển sinh khoảng 5.600 sinh viên trên năm. Trong số này, Ban Biên tập Báo cáo Logistics 2023 đã khảo sát 40 cơ sở đào tạo, ghi nhận tỷ lệ tốt nghiệp trung bình là 85,6% đối với các trường có sinh viên tốt nghiệp từ năm 2019 trở về trước. Năm 2023, ngành Logistics dự kiến cung cấp cho thị trường lao động khoảng 2.500 - 3.000 nhân sự được đào tạo đúng ngành.

Về đào tạo ngắn hạn, mặc dù chưa có số liệu chính thức, các cơ sở lớn như Viện Nghiên cứu và Phát triển Logistics Việt Nam (VLI); Tân

Cảng - STC khoảng 300 học viên/năm; Viện Logistics Việt Nam (VIL); Viện Quản trị logistics và Chuỗi cung ứng (EDINS)... đã đào tạo hơn 3.600 học viên mỗi năm. Các khóa học ngắn hạn bao gồm chuyên viên logistics, xuất nhập khẩu, khai thác cảng, quản trị kho bãi, vận tải và phân phối, cùng các chứng chỉ nghề quốc tế như FIATA, IATA, APICS, IMO và CILT. Các khóa học này thường được giảng dạy bởi đội ngũ giảng viên từ trường đại học, lãnh đạo doanh nghiệp, chuyên gia ngành Logistics trong và ngoài nước, sử dụng tài liệu giảng dạy tự biên soạn hoặc do các tổ chức quốc tế cung cấp. Điều này góp phần nâng cao chất lượng nhân lực cho ngành Logistics.

Đối với hệ cao đẳng, trong thống kê gần nhất được thực hiện để xây dựng báo cáo logistics Việt Nam 2021, đến tháng 11/2020, cả nước có 32 trường cao đẳng có các chương trình đào tạo logistics và gần với logistics với quy mô hàng năm từ 8.000 - 10.000 người học.

Nguồn nhân lực logistics đang được chú trọng với số lượng tuyển sinh và đào tạo tăng qua từng năm. Tuy nhiên, nhu cầu tuyển dụng vẫn rất lớn khi gần 80% doanh nghiệp logistics dự kiến tuyển nhân sự đến năm 2025, theo khảo sát từ 86 doanh nghiệp. Trong đó, 29,07% doanh nghiệp cần tuyển từ 10 nhân viên trở lên, còn lại cần từ 1 đến 2 nhân viên (12,79%), 3 đến 5 nhân viên (20,93%) và 6 đến 10 nhân viên (16,28%). Dù nhu cầu cao, tốc độ tăng trưởng nhân sự chưa thể đạt như trước Covid-19 do ảnh hưởng công nghệ và dịch chuyển chuỗi cung ứng, dẫn đến thay đổi mô hình làm việc. Các vị trí ưu tiên tuyển dụng gồm nhân viên giao nhận (66,84%), hành chính logistics (59,69%), khai báo hải quan (52,55%), tài xế xe tải (45,92%) và nhân viên công nghệ thông tin, điều hành vận tải (40,82%). Các vị trí như phân loại hàng hóa, thu hồi hàng, điều phối pallet chiếm tỷ trọng thấp (15,31%) do xu hướng tự động hóa. Tỷ lệ cắt giảm nhân viên giao nhận chỉ 1% phản ánh sự thiếu hụt lớn trong lĩnh vực này. Kết quả này gợi ý các cơ sở đào tạo cần trang bị kỹ năng công nghệ thông tin và logistics thực tiễn cho học viên, đáp ứng nhu cầu ngành trong bối cảnh hội nhập và chuyển đổi số toàn cầu.

3. KHÓ KHĂN VỀ NHÂN SỰ CỦA CÁC DOANH NGHIỆP LOGISTICS

Các doanh nghiệp tuyển dụng nhân sự từ các trường đại học, cao đẳng thường nhận được nguồn lực có kiến thức bài bản, nhưng khả năng thực hành và xử lý tình huống thực tế của nhân viên vẫn chưa đáp ứng yêu cầu. Tương tự, nhân viên học nghề qua “truyền miệng - truyền nghề” thường thiếu hiểu biết sâu về bản chất vấn đề, gây trở ngại lớn cho doanh nghiệp, thậm chí dẫn đến tổn thất khi phải khắc phục sự cố. Theo khảo sát, 45,41% doanh nghiệp logistics gặp khó khăn vì ứng viên thiếu kiến thức chuyên ngành và kỹ năng cần thiết. Nguyên nhân chính là logistics vẫn là lĩnh vực mới tại Bà Rịa - Vũng Tàu, nhiều nhân sự làm trái ngành và các chương trình đào tạo chung chưa đáp ứng chuyên sâu cho từng lĩnh vực. Doanh nghiệp còn gặp khó khăn về “mất thời gian và chi phí để tuyển đủ lao động” và “thiếu tiêu chuẩn đánh giá ứng viên”, mỗi yếu tố chiếm 31,12%. Việc thiếu bộ tiêu chuẩn nghề khiến doanh nghiệp đánh giá ứng viên dựa trên hình thức như bằng cấp, kinh nghiệm, dẫn đến khó chọn được nhân sự phù hợp. Khó khăn lớn nhất trong đào tạo nhân sự là nhân viên không gắn bó lâu dài (45,41%). Ngoài ra, 42,86% doanh nghiệp thiếu tiêu chuẩn đào tạo và 40,31% thiếu chương trình bài bản. Để phát triển bền vững, ngành Logistics cần xây dựng bộ tiêu chuẩn nghề phù hợp, nâng cao hiệu quả đào tạo và tuyển dụng, đáp ứng xu hướng toàn cầu.

Các doanh nghiệp logistics tại Việt Nam đối mặt nhiều khó khăn nhân sự, đặc biệt sau Covid-19 khi lao động biến động mạnh. Hơn 50% doanh nghiệp gặp vấn đề như phải đào tạo lại nhân sự

(59,18%), sinh viên thiếu kinh nghiệm thực tế (52,04%) và tuyển dụng ngoài thời điểm tốt nghiệp (54,59%). Ngoài ra, 38,27% doanh nghiệp thiếu nhân sự có chuyên môn, 40,31% chịu áp lực chuyển đổi số và 35,71% thiếu lao động phổ thông. Một vấn đề lớn khác là nguồn kinh phí đào tạo hạn chế, ảnh hưởng 24,49% doanh nghiệp, trong khi 35,71% doanh nghiệp khó nâng cao chất lượng nhân lực do nhân viên không có thời gian tham gia đào tạo. Logistics đang dẫn chuyển đổi số và tự động hóa, đòi hỏi nhân sự phải nâng cao kỹ năng IT và chuyên môn cao, trong bối cảnh thiếu cơ sở đào tạo chuyên sâu đáp ứng nhu cầu ngành.

Bên cạnh những khó khăn được phân tích, kết quả khảo sát cũng cho thấy được một số điểm tích cực khi doanh nghiệp cung cấp dịch vụ logistics trên địa bàn tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu vẫn thể hiện nỗ lực để tạo điều kiện làm việc cho người lao động khi cố gắng tuyển dụng và sử dụng nguồn nhân lực tại chỗ mặc dù còn gặp nhiều khó khăn.

4. ĐÁNH GIÁ CHẤT LƯỢNG NHÂN SỰ LOGISTICS

Qua khảo sát tại Bà Rịa - Vũng Tàu, tác giả đánh giá chất lượng nhân lực logistics dựa trên kỹ năng nghề nghiệp theo thang đo 5 mức: Rất kém (1) đến Rất tốt (5). Theo đó, kỹ năng trách nhiệm xã hội của nhân sự logistics được đánh giá cao nhất (4,17/5). Tuy nhiên, các kỹ năng quan trọng như sáng tạo (3,36/5), chuyển đổi số (3,38/5), tư duy phản biện (3,43/5), công nghệ IT (3,43/5) và ngoại ngữ (3,5/5) còn thấp, chưa đáp ứng nhu cầu doanh nghiệp. Đặc biệt, sau dịch Covid-19, xu hướng làm việc từ xa và sử dụng dịch vụ điện tử phổ biến, đòi hỏi doanh nghiệp và nhân sự logistics phải nhanh chóng thích nghi và nâng cao kỹ năng để đáp ứng yêu cầu thị trường. Các kỹ năng khác được đánh giá thông qua kết quả khảo sát, chủ yếu tập trung vào kỹ năng làm việc tốt với áp lực công việc cao; kỹ năng làm việc độc lập; kỹ năng làm việc nhóm; kỹ năng sẵn sàng học hỏi; kỹ năng kỷ luật; kiến thức chuyên môn; kỹ năng quản lý thời gian; kỹ năng phân tích và xử lý tình huống; kỹ năng thương lượng/đàm phán; kỹ năng tính toán; kỹ năng thiết lập các mối quan hệ; kỹ năng quản lý sự thay đổi; nhân lực logistics hiện nay tại các doanh nghiệp cung cấp dịch vụ logistics trên địa bàn tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu được nhận định chỉ ở mức trung bình khá khi mức đánh giá chỉ từ 3,55/5 đến 3,89/5.

Tóm lại, nhân lực logistics tại Bà Rịa - Vũng Tàu chưa đáp ứng kịp xu thế chuyển đổi số và hội nhập quốc tế. Cần ưu tiên nâng cao kỹ năng ngoại ngữ và tin học sớm nhất.

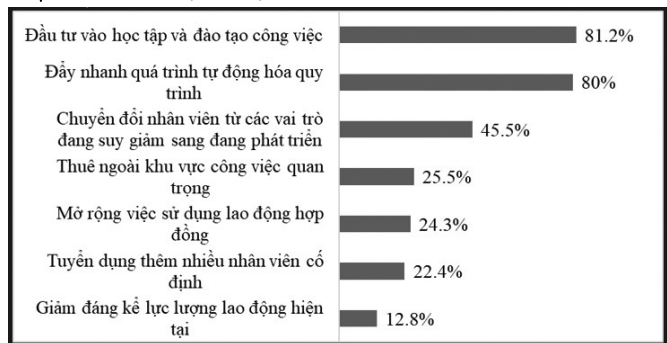
5. XU THẾ NHÂN SỰ LOGISTICS VÀ CHUỖI CUNG ỨNG ĐẾN NĂM 2030

Diễn đàn Kinh tế thế giới (World Economic Forum) đã cho ra mắt Báo cáo Future of Jobs 2023 nhằm mang đến thông tin tổng quan về xu hướng việc làm và những kỹ năng cần có đối với người lao động trong giai đoạn 2023 - 2027 (Di Battista và cộng sự, 2023). Theo đó, khảo sát từ 803 công ty với hơn 11,3 triệu công nhân trên 27 ngành và 45 nền kinh tế đã tổng hợp các xu hướng kinh tế, xã hội, công nghệ, cùng tác động đến công việc, kỹ năng và chiến lược phát triển nhân sự logistics. Kết quả nhằm hỗ trợ hoạch định chiến lược nguồn nhân lực logistics tại Bà Rịa - Vũng Tàu và Việt Nam giai đoạn 2023 - 2027.

Kết quả tổng hợp về kỹ năng cốt yếu trong ngành chuỗi cung ứng và vận tải cho thấy sự chênh lệch rõ rệt giữa các kỹ năng. Kỹ năng nhận thức, tự tin và công nghệ chiếm tỷ trọng cao nhất, phản ánh xu hướng chuyển đổi số mạnh mẽ. Tuy nhiên, khả năng thể chất và đạo đức có tỷ trọng thấp, đòi hỏi doanh nghiệp logistics tại Bà Rịa - Vũng Tàu và Việt Nam cần chú trọng hơn vào vấn đề đạo đức để

bắt kịp xu thế toàn cầu. Với sự phát triển của công nghệ và AI, doanh nghiệp cần tập trung đào tạo và cập nhật kỹ năng. Theo Diễn đàn Kinh tế thế giới 2023, các kỹ năng cần ưu tiên gồm kiến thức công nghệ, lãnh đạo, tư duy phân tích, AI, dịch vụ khách hàng, sáng tạo, linh hoạt, động lực, học tập suốt đời và đồng cảm. Trong đó, kiến thức công nghệ cần được ưu tiên hàng đầu, trong khi đồng cảm và lắng nghe tích cực ít được chú trọng. Bên cạnh đó, báo cáo từ Diễn đàn Kinh tế thế giới 2023 đề xuất các giải pháp tăng khả năng tiếp cận nhân tài, như cải thiện thăng tiến (48%), nâng cao kỹ năng, hỗ trợ phúc lợi, tăng lương và làm việc từ xa. Tuy nhiên, cải thiện an toàn nơi làm việc được ít doanh nghiệp chấp nhận nhất (8%) (Di Battista và cộng sự, 2023).

Nội dung cuối cùng mà nhóm tác giả tổng hợp được từ báo cáo của Diễn đàn là các đề xuất xây dựng chiến lược về nhân lực giai đoạn 2023 - 2027 (Hình 1).

Hình 1. Chiến lược nhân lực giai đoạn 2023 - 2027

Nguồn: Di Battista và cộng sự (2023)

Theo Hình 1, các chiến lược nhân lực 2023 - 2027 gồm tự động hóa quy trình và đầu tư đào tạo trong công việc, được đánh giá quan trọng nhất với mức đồng thuận trên 80% từ doanh nghiệp. Các chiến lược khác bao gồm giảm lao động, tuyển dụng, thuê ngoài và chuyển đổi vai trò nhân viên.

6. KẾT LUẬN

Bài báo trình bày tổng quan về nguồn nhân lực logistics tại tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu, tập trung vào vai trò của ngành Logistics tại địa phương, công tác đào tạo và phát triển nhân lực cùng những thách thức liên quan. Ngoài ra, nhóm tác giả đã tiến hành phân tích thực trạng nguồn nhân lực logistics tại các doanh nghiệp trên địa bàn tỉnh, dựa trên dữ liệu thứ cấp và sơ cấp được thu thập thông qua khảo sát thực tế. Phân tích này nhằm phản ánh bức tranh hiện tại của nguồn nhân lực logistics tại tỉnh và dự báo các xu hướng thay đổi trong tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Cục Thống kê tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu, Thông cáo Báo chí tình hình kinh tế - xã hội 6 tháng đầu năm 2024 được đăng tải trên trang web của Cục Thống kê tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu: thongkebariavungtau.gov.vn, 2024.
- [2]. Bùi Thủy Vân, Nguyễn Thị Nguyệt, Nguyễn Thị Ngọc, Nguyễn Thị Phương Mai, Nguyễn Thị Phương Anh (2024), Phát triển Trung tâm Logistics Bà Rịa - Vũng Tàu gắn với xu hướng logistics xanh, Tạp chí Công thương - Các kết quả nghiên cứu khoa học và ứng dụng công nghệ, số 10, tháng 5, Tổng cục Hải quan, truy cập tại: <https://www.customs.gov.vn/>.
- [3]. Bộ Công thương (2022, 2024), Báo cáo logistics Việt Nam 2021, 2023, NXB. Công thương.
- [4]. Di Battista, A., Grayling, S., Hasselaar, E., Leopold, T., Li, R., Rayner, M., & Zahidi, S. (2023, May), Future of jobs report 2023, In World Economic Forum, Geneva, Switzerland, <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>.